

egyetemi nevelés rendszerében. És sajnos, nálunk a tanárváltozás az intézetben működőkre nézve legtöbbször állásváltozást jelent.

Az egyetemi szaknevelés nehézségeinek, az egyetemi pálya vizsátságainak csak kisebbik részére mutathattunk itt reá. A nevelés folytonosságában, rendszerességében, a tanársegédi intézménynek kizárólag a succrescentia szolgálatában való értelmezésében, a tanszékeknek tárgyi szempontból meghívás útján való betöltésében látjuk azokat az eszközöket, melyek jobban célravezetők ezen a téren. A német példa itt biztos utat jelöl, melyen haladva a számításba jöhető tanerők sokszor nagyon szegényes viszonylagos értéke helyett teljes értékű versenyzőket nyerünk.

VADÁSZ M. ELEMÉR.

A POEHLMANN-FÉLE NYELVTANÍTÓ MÓDSZER.

Az idegen nyelvek tanításának régóta feszegetett kérdését nem lehet megoldottnak tekinteni, pedig már sokan törték rajta a fejüket, nemcsak üzleti haszonra számító kontárok, hanem alapos képzettségű és leleményes nyelvtanárok is. A különböző nemzetek fiai többé-kevésbé mindig rá voltak utalva arra, hogy megtanulják egymás nyelvét, s mivel folyton nagyobb lett a kereslet, nem lehet csodálni, hogy szinte gombamódra keletkeztek az újabbnál újabb módszerek. Elmondhatjuk azonban, hogy módszerek jöttek, módszerek mentek. Mindegyik újnak, eredetinek, természetesnek és legjobbnak vélte és hirdette magát, a nevezetesebbekben csakugyan mindig volt valami új és jó, de azért egyik sem oldotta meg végleg a nyelvtanításnak úgy látszik örök problémáját. Nemrég a direkt módszert üdvözlöttük nagy lelkesedéssel, de ennek a csodatévő erejébe vetett hitünkől is ki kellett lassankint ábrándulnunk. Vérmes reményeink szétfoszlottak, a probléma pedig megmaradt.

Legújabban a német *Poehlmann* próbálkozott meg a nyelvtanítás kérdésének megoldásával. Mint minden módszeralkotó, ő is abban keresi módszerének igazolását, hogy a Poehlmann-féle módszer magában foglalja valamennyi eddigi nyelvtanító módszer előnyeit, azonkívül pedig új jó oldalai is vannak, s így messze fölülmúl minden más gyakorlati nyelvtanító módszert. Poehlmann azzal vádolja az eddigi módszereket, hogy csak összeállították a megtanulandó nyelvi anyagot, s rábízta a tanulóra, hogy tanulja meg, ahogyan tudja; csak azzal törődtek, hogy *mit* kell a tanulóknak megtanulnia, ellenben nem sokat gondoltak avval, *hogyan* lehet a tanulóknak ezt a megtanulandó anyagot kevés fáradsággal s úgy emlékezetébe vésnie, hogy többé el ne felejtse. Poehlmann szerint az eddigi módszerek megalkotói sohasem pillan-

tottak bele «az emlékezet műhelyébe», sohasem foglalkoztak behatóan a tanulás technikájával, ennél fogva mikor módszerüket kidolgozták, eszükbe sem jutott, hogy valami útbaigazítást adjanak a tanulónak arra nézve, hogyan lehet az idegen nyelv szavait könnyen és tartósan megjegyezni.

Már pedig az idegen nyelvek tanulásában csakugyan döntő szerepe van az emlékezetnek. Aki jól emlékszik a szavakra és szókapcsolatokra, az könnyen tanul idegen nyelvet. Ámde a legtöbb embernek épen ebben a tekintetben nagyon gyöngye az emlékezőtehetsége. Minden nyelvtanárnak bőven van alkalma tapasztalni, hogy a tanulóknak legnagyobb része még a gyakran előforduló szavakat is minduntalan elfelejti, ha valami úton-módon nem sietünk az emlékezet támogatására. Aki nyelveket tanul, saját magán is megfigyelheti, hogy az egyszer megtanult szó, hacsak sűrűn elő nem fordul, legtöbbször feledésbe merül. Hányszor kell bosszankodnia az idegen nyelvet tanulónak, hogy nem jut eszébe olyan szó, amellyel már egy párszor találkozott! Nagyon sokszor kell szerepelnie a szónak, míg végre úgy megtapad emlékezetünkben, hogy bármikor rendelkezésünkre áll, bármely pillanatban vissza tudjuk idézni.

Ez igen sajnálatos jelenség, ha tekintetbe vesszük, hogy valamely nyelvnek tudásához nagyon kevés nyelvtanra és nagyon sok szóra, minél gazdagabb szókincsre van szükségünk. Mégis azt látjuk, hogy a mai nyelvtanítás ezt a dolgot meglehetősen elhanyagolja s ez is egyik oka nyelvtanításunk meddőségének. Aki felső osztályokban idegen nyelveket tanít, szomorúan tapasztalhatja, mily szálnalmasan szegény a tanulóknak átlagos szókészlete. Egészen közönséges szavakat sem ismernek, de nem is ismerhetnek, mert a tanítás nem fordított elég gondot szókincsüknek térszerű, módszeres bővítésére és megszilárdítására. A legszorgalmasabb tanuló is elfelejti a megtanult szavaknak javarészét, mert mindig új meg új szók fordulnak elő, ezeket kell megtanulni, s az új szavak kiszorítják az emlékezetből a régieket, amelyeket semmiféle módon nem biztosítottunk az ellen, hogy a gyors feledés zsákmányai legyenek. Ilyen körülmények között természetes, hogy a tanulók házi munkásságát jórésztben az ismeretlen szavak kikeresése emészti fel, pedig ennél haszontalanabb foglalkozást nem igen lehetne hamarjában említeni. Hogy micsoda szellemi erőpazarlás megy ezzel végbe, azt csak elképzelni lehet, kiszámítani nem. Mennyit nyernénk, ha a szókereséssel eltékozolt időt tanulásra lehetne fordítani!

Nagyon fején találja Poehlmann a szöveget, mikor azt mondja, hogy a szótanulás az a zátony, amelyen a legtöbb ember jó szándéka hajótörést szenved. Mert a szótanulás unalmas is, fárasztó is, és ha

ezenfölül még azt is kénytelen az ember tapasztalni, hogy a megtanult szavaknak háromnegyed részét elfelejti, akkor igazán nem csoda, ha elmegy a kedve a tanulástól. Más nyelvpedagógusok is észrevették már, hogy az iskolai nyelvtanítást is ennek szemmeltartásával kellene átalakítani. A *szókincs módszeres feldolgozásának középponti helyet kell elfoglalnia a nyelvtanításban*. A módszertanok eddig is ajánlgatták ugyan a szókincsgyakorlatokat, etimológikus szócsoporthoz, rokonértelmű és ellentétes jelentésű szavaknak s ezek származékainak, homonim szóknak összeállítását, tárgyi szócsoporthoz készítését több olvasmány alapján (kiegészítéssel összekapcsolva), de ennek az ajánlásnak nem volt meg az a nyomatéka, amely kifejezte volna hogy itt a nyelvtanulásnak legfontosabb mozzanatáról, a szókincsgyűjtésről van szó. Poehlmann érdeme éppen abban rejlik, hogy nagy gyakorlati érzékkel felismerte a szókincs elsajátításának alapvető fontosságát, s ezt tette módszerének sarkpontjává. Úgy vélekedett, hogy a helyes nyelvtanító módszernek elsősorban arra kell törekednie, hogy leketőleg elhárítsa a szavak megtanulásának és emlékezetben tartásának minden nehézségét. Módszerének megalkotásában az a szempont vezette, hogy könnyűvé tegye az idegen nyelv szavainak megjegyzését s így időt takarítsasson meg a tanulóval, kevesebb szellemi energiát fogyasztasson vele.¹ Nem készületlenül fogott munkájához. Már több mint húsz éve gyakorlatban is, elméletben is foglalkozik nyelvtanítással, tudományosan vizsgálta a tanulás technikáját, s egész könyvet írt az emlékezetéről. Most egyik tanítványával, *Bruns Hubert*tel szövetkezve kidolgozta nyelvtanító módszerét amaz elvek alapján, amelyeket már régebben kifejtett *Gedächtnislehre* című munkájában.

Abból a folyton hangoztatott, de ritkán követett pszichológiai alapelvekből indult ki, hogy mindig az ismertről az ismeretlenre kell haladni. Ez elv értelmében a nyelvtanítást azokkal a szavakkal kezdi, melyek vagy rokonok az anyanyelvnek megfelelő szavaival, vagy mint jövevényszavak meghonosultak az anyanyelvben, ennél fogva mindenki előtt ismeretesek. Így könnyen és fáradság nélkül bevezeti a tanulót az idegen nyelvbe. Nem akarja tanítványát a közmondásban kifejezett bölcsességgel vizasztalni, hanem megfordítja a közmondást, s azt tartja, hogy minden kezdetnek könnyűnek kell lennie.

Talán fölösleges is rámutatni, hogy a jövevényszavaknak a nyelvtanítás kiindulópontjául való felhasználása nem új dolog. Minden módszeres nyelvtanítás már régóta így teszi meg az első lépést. Ugyancsak régi módszertani elv a szócsaládok összeállítása is, amit

¹ Ezt a főcél határozottan kifejezi műveinek címe is: *Russisch Englisch stb. leicht gemacht*.

Poehlmann igen helyesen mindig szem előtt tart, mint különösen fontos elvet. A tőszókhöz mindjárt odakapcsolja a származékokat, de természetesen ezeket sem elszigetelten, szójegyzékszerűen tanítja, hanem olyan mondatokban, amelyek a mindennapi életben előfordulnak. Mióta a nyelvtudomány felhívta a figyelmet arra, hogy a szavak csak a mondatokban élnek igazán, azóta a nyelvtanításban sem szabad megfélekedni arról az elvről, hogy *a szavakat mondatokból kell tanultatni*. Poehlmannál minden egyes leckének fő szövege után következnek a megfelelő származékszavak, még pedig kérdésekbe foglalva, amelyekre a tanulónak felelnie kell. A származékszókat így könnyen meg lehet jegyezni, mert van mihez kapcsolni őket, másrészt a közös tővet csak egyszer kell megtanulni, ez pedig nagy erőmegtakarítást jelent. Éppen ezért Poehlmannak mindenestre érdemül kell betudnunk, hogy *módszerében következetesen végigvitte a szócsaládosítás. elvét.*

A szavaknak etimológikus csoportokba való foglalása önként kínálkozó és természetes módja az emlékezet támogatásának. De hogyan lehet megkönnyíteni azoknak a szavaknak megtanulását és emlékezetben tartását, amelyeket nem tudunk ilyen természetes úton összekapcsolni már meglévő képzeiteinkkel? Poehlmann szerint ily esetekben mesterséges kapcsolatot kell teremtenünk az idegen szó és anyanyelvi megfelelője között, még pedig oly módon, hogy közbeiktatott összekötő tagokkal áthidaljuk a köztük levő nagy távolságot. Ilyen, szükségből létesített szóösszekapcsolás (*Notverbindung*) például: *aller, Allee, spazieren gehen, gehen.*

Ez a mnemotechnikai fogás, a megtanulandó idegen szónak s anyanyelvi jelentésének közvetett összefűzése szintén már régóta ismeretes. A *Toussaint-Langenscheidt*-féle levelekben is meg van említve néhány példa kíséretében.¹ Toussaint-Langenscheidték nem tagadják a mnemotechnikai eljárás hasznát, de meggyőződve sincsenek róla. A tanulóra bízzák, hogy éljen evvel a mesterséges fogással, ha emlékezetére nézve hasznot remél belőle. Poehlmann ezzel ellentétben a mnemotechnikát is következetesen alkalmazza az egész nyelvtanítás folyamán, úgyhogy módszerét e legjellemzőbb tulajdonsága alapján *mnemotechnikai módszernek* lehet elnevezni. Mnemotechnikai úton jegyeztet meg minden szót, amely nem kapcsolható természetes módon a megfelelő anyanyelvi szóhoz. Készen adja ezeket az áthidaló szó-sorozatokat, melyeket a tanulónak be kell tanulnia, olyformán, hogy

¹ Angol példák: «*Well* erinnert an *Welle*, *Wellen* sind beim *Baden gut*; *trouble* erinnert an *Trubel*, *Trubel* ist *störend*» (p. 87). Francia példák: «*Fin* erinnert an *fein*, *fein* ist der *Faden*, jeder *Faden* hat zwei *Ende(n)*; *Mund* — dient zum *Essen*, *essen* muss ein jeder — auch die *Buschmänner*; *Busch* klingt beinahe wie — *bouche*» (p. 21).

a szócsoportot fordított sorrendben is jól begyakorolja. Ha a begyakorlás megtörtént, ki lehet küszöbölni az áthidaló szavakat, melyekre csak az emlékezetbevézés megkönnyítése végett volt szükségünk, s a szósornak két szélső tagját a közbeiktatott szavak nélkül is el kell egy párszor ismételni, még pedig kétféle sorrendben.⁵² Az így összefűzött és megjegyzett szópárnak egyik tagja mindig könnyen és biztosan emlékezetbe fogja idézni a másikat.

Természetes dolog azonban, hogy a mnemotechnika felhasználásával tanult idegen szavakat is elfelejtjük lassankint, ha nem elevenítjük fel őket. De Poehlmann arról is gondoskodik, hogy az újonnan megtanult szavakat folytonosan ismételjük. Az egyes leckék végén olyan sorozatot állít össze belőlük, amely sorozatnak mindegyik tagja valamilyen logikai viszonyban van mind az előtte levővel, mind az utána következővel (pl. nem és faj, ok és okozat, rokonság, ellentét stb.). Ennek az összefüggésnek szem előtt tartása nagyon megkönnyíti a szósorozatnak megtanulását. Poehlmann már most azt kívánja a tanulóól, hogy tanulja meg ezeket a szósorokat mind a két irányban, s egy-két hétig naponként egyszer visszafelé is mondja fel őket, például mikor dolga után megy vagy sétáját végzi! Sőt ha végigtanulta valaki az egész tanfolyamot, akkor is mindennap mondjon fel egy-egy szósorozatot! Így eléri a tanuló azt, hogy az idegen szavak egészen megszokottakká válnak előtte, gyorsan eszébe jutnak, mindig rendelkezésre állanak, akárcsak az anyanyelv szavai, s lehetővé teszik az idegen nyelven való gondolkodást.

Az idegen szavak ismétlésének ez a módja mindenesetre gyakorlatibb és valamivel talán kellemesebb is, mint ha szöfűzetekből kell az idegen szavakat anyanyelvi jelentésükkel együtt unatkozva ismételtetni, de az is kétségtelen, hogy ezeknek a logikailag összefüggő szósoroknak ismétlése sem élvezet, s nem hiszem, hogy sok tanuló akadna, aki hamarosan meg ne unná és szívesen el ne hagyná, pedig Poehlmann ezt a gyakorlatot igen fontosnak tartja.

Ami a mnemotechnikának a nyelvtanításban való következetes alkalmazását illeti, ebben kevesen fognak Poehlmannal egyetérteni. Vannak ugyan szavak, melyeknek mnemotechnikus megjegyzése szinte magától kínálkozik, de ezeknek száma nagyon csekély. Ha minden idegen szó megtanulásában fel akarjuk használni a mnemotechnikát, akkor kénytelenek vagyunk olyan kínos és erőltetett, gyakran azónkívül még hosszú átmeneteket kieszelni, aminőkre Poehlmann is rávetemedett. Hogy milyen mesterkétek ezek a mindenáron való mnemotechnikus áthidalások, ennek bemutatására idézek néhány példát Poehlmann műveiből: *Pour*, *Purpur*, *Fürst*, *für*; *tous*, *tuten*, *Feuerlärm*, *Volksmenge*, *alle*; *dans*, *Tanzsaal*, *innen*, *in*; *sur*, *Surro-*

gat, drin, *auf*; *être*, Aether, Daseinsbedingung, *sein*; *bien*, Biene, fleissig, *gut*; *derrière*, Terrier, Schwanz, hinten, *hinter*; *chose*, Schoskind, Person, *Sache*; *après*, abbrechen, nach Feuersbrunst, *nach*; *devant*, der Wahn, vor der Reue, *vor*; *both*, Boot, zwei o, beide gleich, beide; *only*, ohne, Geld, Gold, Uhr, *nur*; *week*, Vikar, Kirche, Sonntag, *Woche*; *pay*, P, Buchstabe, schreiben, Rechnung, *bezahlen*; *poco*, Pocke, kleine Narbe, wenig sichtbar; *wenig* stb.

Aligha fognak sokan lelkesedni ezekért az áthidalásokért, amelyeknek gyakran még az a hibájuk is megvan, hogy egészen fölöslegesek, mert pl. az elüljárók úgyis olyan sűrűn előforduló szavak, hogy minden mnemotechnikai mesterkedés nélkül is biztosan megjegyezzük őket. Az emlékezetnek mnemotechnikai támogatása csak akkor értékes, ha egyszerű és talpraesett módon történik, ha semmi nehézkesség nincs benne, erre pedig csak igen-igen ritkán van alkalom. Ennélfogva ebben a kérdésben az lesz a helyes álláspont, hogy a mnemotechnikát a nyelv tanításban elvétele fel lehet ugyan használni, de rendszeres alkalmazása, amint Poehlmann módszerében történik, nem célszerű. Ha azt az időt, amit a hosszú és mesterségesen összetakolt «hidakon» való szellemi ide-oda sétálással töltünk, arra fordítjuk, hogy közvetlenül összekapcsoljuk az idegen szót anyanyelvi jelentésével, hamarabb elérjük a célt. Abba pedig bele kell törődnünk, hogy az egyszer, sőt több ízben megtanult idegen szónak jobbára feledés a sorsa. Az új szó csak akkor válik igazán sajátunkká, mikor már sokszor és különféle helyzetekben előfordult. Hogy a megtanult szavakat az elfelejtés ellen biztosítsuk, annak csak egy természetes módja van: a folytonos olvasás és beszélgetés. Bizonyára mindenki inkább olvasással fogja szóemlékezetét felfrissíteni, semmint unalmas szócsoportok végigmormolásával, úgyszintén a beszéd gyakorlását sem lehet mesterkélten összeállított szósorok ismételtetésével pótolni.

Mindazáltal hangsúlyoznom kell, hogy van Poehlmann nyelvtanító műveinek egy igen nagy előnyük: a szókincsnek módszeres felépítése. Szerzőjük nemcsak hirdeti, hanem meg is valósítja az ismertről ismeretlenre való fokozatos haladás elvét, s csak módjával szövi bele az ismert dolgok közé az ismeretlen elemeket. Mindig ügyel arra, hogy ne árassza el a tanulót a teljesen új, semmihez sem kapcsolható idegen szavaknak egész özönével, mert ez az eljárás a szükségképen velejárá feledés miatt csakhamar kedvét szegi a tanulónak. A szavaknak a fentebbi elv szemmeltartásával való elrendezése kétségkívül nagyon megkönnyíti a tanulást, s Poehlmann nyelvtanító művei méltán viselik címüket, habár talán túlzásnak tekinthetjük szerzőjüknek azt az ellenőrizhetetlen kijelentését, hogy módszere félannyi időt és szellemi erőfeszítést kíván a tanulótól, mint egyéb módszerek.

A nyelvtanításnak a módszeren kívül fontos kérdése az is, hogy mit öleljünk fel a nyelvkincsnek óriási anyagából. Ez a kérdés szoros kapcsolatban áll avval a másikkal: mekkora szókincsre van az embernek szüksége, hogy valamely nyelven beszélni, illetőleg olvasni tudjon. Erre nézve a lehető legtévesebb nézetek vannak forgalomban. Hányszor olvashatjuk, hogy a híres angol nyelvtudós, Müller Miksa szerint az egyszerű angol munkásembernek három-négyszáz szó elegendő! A Toussaint-Langenscheidt-féle angol levelekben pedig a következő sorokat találjuk (347. l., jegyzet): «Megállapították, hogy az iskolai oktatás nélkül felnőtt, a könyvek nyelvében kevésbé jártas ember körülbelül csak hatszáz szót használ s ezzel egész életén át beéri.» Poehlmann szerint a társalgási nyelvben körülbelül ötezer szóra van szükség, ekkora szókinccsel *teljesen* ura az ember a mindennapi nyelvhasználatnak, bírja az *egész* társalgási nyelvet!

Nem tudom, hogyan állapították meg az iskolát nem végzett, közönséges munkásember szókészletének terjedelmét, de meg vagyok győződve róla, hogy pontos vizsgálatokkal ki lehetne mutatni, milyen hihetetlenül bő az egyszerű parasztember szókinccse is. Próbálná csak valaki szótárilag feldolgozni valamely vidék népköltészeti termékeit, nyomban kitűnnék, milyen képtelenség a nép fiának szókinccsét néhány százra becsülni. Hiszen a legtanulatlanabb ember is mennyi mindenféle tárgy- és fogalomkorról tud beszélni, s minden újabb tárgykör bőven ontja magából az új meg új szavakat. Hogy pedig a művelt társalgás nyelve mire menne ötezer szóval, arra nézve eléggé tájékozódhatunk, ha tekintetbe vesszük, hogy a zsebszótárak átlag húsz-huszonötezer közönséges szót tartalmaznak, s korántsem merítik ki a társalgási nyelvnek egész szókinccsét.¹ Igazán itt az ideje, hogy egyszer már leszámoljunk azzal a kellemes hittel, hogy a társalgáshoz csak

¹ Csak melleleg említem a *Schidlof*-féle módszert, mely az «ezer szó» csábító jelszavával oly könnyen megtéveszti az avatatlanokat. *Schidlof*, mint művei magyar átdolgozásának előszava mondja (*Angol nyelv*, 5. lap), «abból indul ki, hogy ha 300 szó elegendő arra, hogy az ember [t. i. a műveletlen ember] vele mindent kifejezzon, akkor e szám több mint háromszorosának teljesen elegendőnek kell lennie a művelt ember számára.» Sem a feltevés, sem a belőle levont következtetés nem helyes. Bár igaza volna annak a reklámondatnak, amely szerint «helyesen megválogatott ezer szó teljesen elegendő minden állású és műveltségű ember mindennapi szükségletére!» Milyen gyerekjáték volna az idegen nyelvek tanulása, ha az a csodatevő ezer szó csakugyan magában foglalna «a világon mindent, amit a művelt ember kifejezni óhajt!» Azonban bőven minő csepp a tengerben az az ezer szó, arról könnyen meggyőződhetik bárki, ha nem restell egészen közönséges szavakat keresni «a legszükségesebb 1000 szót» tartalmazó *Schidlof*-féle szógyűjteményekben. A magyar-angol szótárból pl. hiányzanak ilyen mindennapi szók: ablak, ajtó, bőr, család, gyökér, hentes, macska stb. Epen az ellenkezője igaz annak, amit *Schidlof* mond. A valóban szükséges szavak száma nem bámulatosán csekély, hanem bámulatosan nagy.

néhány ezer szó szükséges. Ellenkezőleg, az idegen nyelvből nagyon sok szót kell tudnia a legegyszerűbb embernek is, hogy az illető nyelven mindenről beszélhessen, amiről anyanyelvén beszélni tud. S minél műveltebb valaki, a szókincs szempontjából annál nehezebb rá nézve az idegen nyelvnek elsajátítása. Mily temérdek szót és szólásmódot kell a művelt embernek megtanulnia, hogy idegennyelvű beszéde ugyanazon a szellemi magasságon állónak tüntesse fel, mint amelyen látjuk akkor, ha anyanyelvén beszél. A legműveltebb ember is mindjárt szerény szellemi képességekkel rendelkezőnek látszik, mihelyt olyan nyelven beszél, amelyet nem tud jól. Minél kezdetlegesebb lelki életet él valaki, annál kezdetlegesebb nyelvtudás elegendő neki egyszerű gondolatai kifejezésére. Ez az oka, hogy a gyermek aránylag könnyen megtanul idegen nyelven beszélni. Ellenben a felnőtt művelt embernek rengeteg szókincs és szóláskészlet szükséges, hogy nyelvi formába tudja önteni fejlett lelki világának gazdag tartalmát. Ennélfogva minden olyan nyelvtanító műnek, amely — ha nem is teljesen, de legalább megközelítően — ki akarja elégíteni a művelt ember szókézsletbeli igényeit, fel kell ölelnie a zsebszótáraknak húsz-huszonötezer szónyi anyagát, s még akkor sem kérkedhetik azzal, hogy *teljesen* megtanítt az idegen nyelven való társalgásra, mert a társalgási nyelv szókincsét nem is lehet végérvényesen megállapítani. A társalgás szókincese ugyanis attól függ s aszerint változik, hogy kivel, milyen műveltségű emberrel és miről beszélnek. Ebben a tekintetben tehát minden komoly, tudományos nyelvtanító műnek szerénynek és őszintének kell lennie, nem szabad sokat ígérnie és keveset adnia. Poehlmann módszere nem mentes ettől a hibától. Nem váltja be tetszetős ígérését, nem tanít meg az *egész* társalgási nyelvre, csak alapot ad hozzá, igaz, hogy jó, gyakorlatias alapot, amelyen tovább lehet építeni.

A gyakorlatiassággal, mint a direkt módszernek egyik jellemző sajátosságával kapcsolatban tisztáznunk kell Poehlmann módszerének a direkt módszerhez való viszonyát. A Poehlmann-féle módszer nem direkt módszer abban az értelemben, hogy közvetlenül, az anyanyelv közvetítése nélkül akarná tanítani az idegen nyelvet. Nem mond le teljesen az anyanyelv felhasználásáról, hanem a leckéhez tartozó kulcsban mindenütt németül közli az idegen szók jelentését. A direkt módszerrel szemben általában arra a helyes álláspontra helyezkedik, amelyet az említett módszer miatt dúló harcok végső eredményének lehet tekinteni. Ma már ugyanis túl vagyunk a direkt módszer felfedezésének mámorán, amely elfogta az elméket, mikor rájöttek arra a gondolatra, hogy «természetesen» kell tanítani az idegen nyelvet, úgy, ahogyan a gyermek az anyanyelvét tanulja. Most már újabb állomás következik a módszerek fejlődésének végtelen útvonálán, s

belátjuk, hogy a második nyelvet az iskolában nem lehet az első, az anyanyelv módjára tanulni és tanítani. Az úgynevezett *méthode maternelle*-nek az idegen nyelvek tanítására való alkalmazása voltaképen pszichológiai tévedés, mert nem egyéb, mint az anyanyelv tanulása módjának egészen más körülmények és feltételek között való erőszakolása. Hiába írják hivalkodva homlokukra a különféle nyelvtanító művek: «*Streng naturgemäss.*» Természetes nyelvtanulás csak egy van: az anyanyelv megtanulása, idegen nyelvre nézve pedig a megfelelő idegen környezetben való elsajátítás. Minden egyéb módszer mesterséges.

A kiejtés dögében helyes elvet vall Poehlmann, midőn azt a tanácsot adja, hogy lehetőleg idegenajkú művelt embertől tanuljuk a kiejtést. Ez a tanács azonban nem sokat ér, mert épen azok akarnak magánúton tanulni valamely nyelvet, akiknek nincs alkalmuk idegen kiejtést hallani. Ennélfogva bármennyire igaz az az állítás, hogy «a holt betű sohasem adhatja vissza teljesen az élő hangot», a pontos fonetikus átírás minden magántanulásra szánt nyelvkönyvnek mégis első és legfontosabb kötelessége. Ebben a tekintetben nagyon sok kifogást lehet tenni Poehlmann művei ellen. Hangjelölései egyrészt fölöslegesen bonyolultak és rendkívül fureszak, szinte meglepően szokatlanok, másrészt nem elég pontosak. Az olasz kiejtés átírása egészben véve elfogadható, de az angol és francia hangjelölésnek teljes és gyökeres átdolgozáson kell keresztülmennie.

A gyakorlatiasság célját szolgálják Poehlmann műveiben a kereskedelmi levelek, újsághirdetések, étlapok stb., valamint a kéziratban közölt levelek, amelyek hozzászoktatják a tanulót az idegenek sajátos betűformáihoz. Az angol füzetekhez mellékelve van Londonnak végtelenül kezdetleges és jóformán teljesen hasznavehetetlen térképe. Kivánatos, hogy ezt, meg az angol pénzek másolatait a mai nyomdai technikának megfelelő jobb képek váltsák fel az új kiadásban.

Mindent összefoglalva: e műveken még látszanak ugyan a kezdet nehézségei, de nagyon gyakorlati érzékkel vannak összeállítva, s jó szolgálatot tehetnek azoknak, akik aránylag kevés fáradsággal akarják az illető idegen nyelveket gyakorlatilag *bizonyos mértékben* elsajátítani.¹

(Székesfehérvár.)

Nagy József Béla.

¹ Prospektust küld Poehlmans Spracheninstitut, Berlin, W., Wittenbergplatz 1. — Megjegyzendő, hogy Poehlmann kissé nagyra szabta művei árát. Ha tekintetbe vesszük, hogy mit ad a Langenscheidt-cég 27 márkáért, akkor Poehlmannak jóval kisebb arányú műveiért sokallni fogjuk a 30, 34, sőt 39 márkát. S a vevőnek irásban köteleznie kell magát, hogy családján kívül senkivel sem közli a művek tartalmát, s ha megszegi ezt az ígérését, minden alkalommal száz márkáért kárpótlást fizet a szerzőnek! Poehlmann avval okolja meg ezt a szokatlan eljárást, hogy saját jogos anyagi érdekeit akarja vele megvédelmezni.